

BUITEN

22^E JAARGANG N^O. 2.

ZATERDAG 14 JANUARI 1928.

Foto C. Steenbergh.

WINTERPRACT IN DEN TUIN VAN HET RIJKSMUSEUM.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

WINTERPRACHT IN DEN TUIN VAN HET RIJKSMUSEUM (ILLUSTRATIE)	BLZ. 13
DE STRAAT VAN DE FLUITSPEELSTER, DOOR H. DE VERE STACPOOLE (2)	BLZ. 14
OM EN BIJ DE GIESSEN (GEÏLLUSTREERD), DOOR RO VAN OVEN (VERVOLG).	BLZ. 16—19
OVER ONDERWIJS EN ONDERWIJZERS UIT DEN OUDEN TIJD, DOOR JAC. GAZENBEEK	BLZ. 18
DE WITTE KWIKSTAART (GEÏLLUSTREERD), DOOR J. VIJVERBERG	BLZ. 20
BIJ DE DIEREN. NAAR HET DUITSCHE DOOR MANFRED KYBER, VERTAALD DOOR M. P. DIAMANT-DE VRIES	BLZ. 20
HET KATERBROOD VAN NIEUWENDAM (GEÏLL.), DOOR DR. C. CATHARINA VAN DE GRAFT	BLZ. 21—22
IN HET RIJK DER STILTE. EEN VREEMDELING IN DE VRIJE NATUUR, DOOR CHARLES G. D. ROBERTS (7).	BLZ. 23
BIJ HET KERKJE VAN GROSSGMAIN IN DE BEIERSCHE ALPEN (ILLUSTRATIE)	BLZ. 24

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

De Straat van de Fluitspeelster

2) DOOR H. DE VERE STACPOOLE.

DE zonneschittering op het blauwe water was verblindend, maar nauwelijks minder glansrijk dan de schittering der pas gevangen visch; en de visschen waren niet meer verscheiden in vorm en kleur dan de massa der koopers, toeschouwers en leegloopers; slaven van de vischhandelaren die stalletjes hadden in de Agora van Athene, Atheensche burgers uit de havenstad, vrouwen uit de mindere klasse, sommigen nog heel jong, anderen oud en verschrompeld; vreemdelingen, mannen uit Syracuse, mannen uit Naukratis, mannen uit Euboea en de Negropontijnsche dorpen, en hier en daar een boer uit de heuvelen van Attica, in de havenstad gekomen om zaken te doen, allen druk bewegend, lachend, lovend en biedend, schitterend uitkomend tegen den achtergrond van de als briljanten fonkelende zee.

Chlamys¹⁾, overkleed en tunica, fladderend in den toenemenden wind, verhoogden den indruk van beweging en levendigheid der menigte, evenals het wuiven van vlaggen en het dansen van bladeren vreugde bijzet aan een feest of een woud; en nu klonken over de haven de stemmen van visschers, visschers die minder fortuinlijk waren geweest dan Simon. Bij het opsteken van den wind was deze ook gedraaid, zoodat zij nu met volle zeilen konden binnen stevenen, en de haven was vol booten, die deinden voor den wind; ze kwamen naar het strand ijlen, en naarmate zij dichterbij kwamen, verdubbelde het rumoer der menigte, daalden de prijzen, en Pheidon offerde de rest van zijn ontbijt er aan op, sprong van zijn zitplaats omhoog en hielp zijn vader de visch verkoopen.

„Hun visch stinkt — zij hebben niets gevangen, anders zouden zij niet zoo snel kunnen roeien. Zij bederven de atmosfeer; maar die zijn versch — versch — versch van de zee. Niet versch? O, gierigaard, ze is frischer dan de zeewind”.

Dan Simon: „Koop, koop! Wat de kinderen zeggen is de waarheid. Kijk eens naar dit prachtstuk, mij door de hand van Poseidon zelf gegeven — neen, bij Apollo! liever dan ze voor niets te verkoopen, werp ik ze terug in het element waaruit ze gekomen zijn”.

1) een ruim, loszittend overkleed.

„Koop, koop! Neem ze voor niet als een geschenk en ik zal uw gierigheid door heel Athene bekend maken van de Poort van Mystae tot den Toren der Winden. Niet voor niet zult ge mij den schreeuwelelijk van den Piraeus noemen. Jelui bent alleen monden, zonder beurzen.”

En Cleon: „Hier is een visch als een beurs. Opent hem, goede lieden en ziet wat er in zit — maar koopt hem eerst”.

Nu had de menigte zich in een oogwenk verspreid langs de kade waar de eene boot na de andere vastmeerde en zijn lading aan land bracht; en Simon, die de hoogste prijzen had bedongen en best tevreden was met het resultaat van zijn ochtend-werk, wendde zich tot Pheidon en wees op een mand met roode zeehanen, die hij speciaal bewaard had voor zijn besten klant, Myrmex, wiens visch-stal met zijn groote schelp en versiering van zeewier de beste klandizie had van alle stalletjes op de Agora.

„Loop hard”, zei Simon, „zoodat je er bent voor de markt goed aan den gang is. Loop snel en breng Myrmex mijn groeten over en zeg, dat ik hem van alle visch die ik aan land gebracht heb, het beste zend — of zeg niets, want de visch zal voor zichzelf spreken, mits je je niet onderweg ophoudt. En als hij tevreden is, zal hij je ongetwijfeld iets geven voor je moeite”.

Zonder een woord te zeggen, nam Pheidon de mand op en liep over de kade naar de Straat van Zea, hard loopend zoolang Simon hem kon zien.

De Straat van Zea was breed en goed onderhouden; ze werd gevormd door koren-beurzen, tempels en standbeelden. De havenstad kon op vele zulke straten bogen. Athene, met zijn kromme, nauwe straten was om den Acropolis heen gegroeid naar de fantasie der bouwers, maar de Piraeus, uitgevoerd volgens het project van Hippodamus, was gebouwd volgens de voorschriften van een grootsch gedacht plan.

De vroege ochtend-zon wierp de scherp-omlijnde zwarte schaduwen van tempels en standbeelden dwars over den weg, alsof de nacht hier had verwijld, zooals de sneeuw op de landwegen blijft liggen, voor de lente tot haar volle kracht is gekomen om ze te verdrijven.

Maar toen Pheidon de straat van Hermes was ingeslagen, die loodrecht op de straat van Zea ligt, lag er een lang pad van verblindend zonlicht vóór hem; een zon-overgoten weg, aan beide zijden begrensd door zon-overgoten standbeelden, huizen en tempels, uitlopend op de Poort van Hermes¹⁾ en een uitzicht op een klein stukje der verwijderde heuvels.

Rechtdoor van den Piraeus tot Athene, op vier mijl afstand, liepen twee machtige muren met een breeden weg ertusschen, opdat in oorlogstijd de verbinding tusschen de hoofdstad en de havenstad niet verbroken kon worden. Als men daar lust in had, kon men den weg tusschen de muren volgen, een afschuwelijke weg, niettegenstaande den blauwen hemel, die zich er boven welfde, want aan beide zijden zag men niets anders dan een dertig voet hoogen muur. De meest begane weg naar Athene was die welke langs den noordelijken muur liep. Hier was een breed, plat-getreden pad; rechts was de muur streng, hoog, hard als een feit, verlaten, afstootend; links het schoonste schouwspel dat ooit de Tijd der menschheid getoond heeft — Attica, zich uitstrekkend tot de verwijderde heuvels onder het eeuwige blauw van den hemel. In die glanzende lucht kon de afstand de details niet vervagen. Het oog dwaalde van het groen der wilgen die de Cephisus omzoomden, naar de platanen, die den gewijden weg naar Eleusis begrensden: Hymettus, de nabij-er heuvelen, bekoorden korten tijd den blik voor deze aangetrokken werd door de verwijderde, zacht getinte bergen, die zich afteekenden tegen den helderen, blauwen, stillen hemel. Scherp in de details als een landschap in saffier gesneden, stil en vervuld van den geest van een eeuwigen zomer, zag het land er nimmer schooner uit dan op dezen dag.

De eerste paar honderd el zag men niets anders dan dit landschap; dan maakte de weg een kleine bocht en men zag Athene ten Westen en den Acropolis daarboven als uit rijm gebouwd in de zon schitteren. De rivier Cephisus doorsneed het pad en liep onder de muren door om zich in de Baai van Phalerum in zee te storten; maar zij was altijd doorwaadbaar, behalve na zeldzaam zwaren regenval. Heden kon men ze bijna droogvoets oversteken. Langs de oevers groeide struikgewas, en toen Pheidon, met de mand in de

1) lat. Mercurius.

hand naderde, deed een kreet uit het geboomte hem schrikken en stilstaan; toen nam hij het mandje van zijn rechterhand in de linker en raapte een steen op.

DERDE HOOFDSTUK.

DE SLAG VAN CEPHISUS.

Co-ex, co-ex, co-ex.
Brekekekex co-ex.

Het was het roep-koor van een tooneelstuk — *De Kikkers*¹⁾ — voor het eerst opgevoerd in Januari van dit jaar bij het feest van de Lenaea, en iedere jongen in de stad en de havenplaats kende het; jongens die uit school kwamen stormen, schreeuwden het, men hoorde het op de Agora en op straat, het werd gebruikt als spot, als verzamelroep en als strijdkreet.

Dezen keer in de laatste beteekenis, want toen Pheidon met den steen in de eene en de mand in de andere hand snel de rivier wilde oversteken, sprong een jongen uit het struikgewas van den tegenovergelegen oever, naakt als op den dag zijner geboorte, met ribben die uit zijn vel staken als de ribben van een hond, met rood haar en een brutaal gezicht. Dat was „de Hondendief” — iedere Atheensche jongen had een bijnaam — een brutale rakker, die op dat oogenblik in de school had moeten zitten met stylus en was-tafeltjes in de hand. Hij had dien ochtend stukjes gedraaid en was met twee even stoute jongens als hij was naar de oevers der Cephisus gegaan om „roovertje” te spelen en de voorbijgangers te bespotten. Men kan zich hun vreugde voorstellen, toen zij Pheidon met zijn mand in de hand zagen aankomen, terwijl er in geen velden of wegen iemand te zien was.

De twee makkers van den Hondendief, de een met een mopneus en een goedaardig gezicht, de ander fraai gevormd als Apollo en beiden naakt als hun aanvoerder, sprongen nu uit het struikgewas te voorschijn en liepen naar hun vijand, die den noordelijken oever van den stroom had bereikt.

Toen zij den steen in zijn hand zagen, naderden zij beleefd — een onheilspellend teeken — omringden hem en infromeerden naar de gezondheid zijner moeder.

Toen plotseling en vóór hij kon antwoorden, noemde de mopneus hem „luizekop”, lichtte Apollo hem pootje en gaf de Hondendief een trap tegen de mand, dat de visschen naar alle kanten wegvlogen.

Nauwelijks lag Pheidon op den grond of hij was weer opgesprongen; de Hondendief, getroffen door een stomp op het onderlijf, bleef liggen waar hij lag, zijn ontbijt retourneerend aan de goden; Mopneus vluchtte zoo hard hij loopen kon en Apollo lag op zijn rug in de macht van zijn verdelger.

„Brekekekex-co-ex!”

Nu hief de overwinnaar dien kreet aan, terwijl hij zijn slachtoffer bij de voeten naar den oever der Cephisus sleurde, waar hij zijn mond volstopte met klei en zand, het over zijn gezicht smeerde en in zijn neus stopte

Op den buik van zijn slachtoffer gezeten, stond hij op en liet zich weer vallen; toen rolde hij den ongelukkigigen knaap in den ondiepen stroom en eerst daarna holde hij naar zijn mand en begon de visch bij elkaar te zoeken.

Op sommige hadden ze getrapt, alle waren ze stoffig — bedorven. Hij stopte ze in de mand, met de bedoeling ze den vischhandelaar te toonen en hem de heele geschiedenis te vertellen; keek naar den Hondendief, die zich hield alsof hij half dood was; en zonder te letten op de kreten van Apollo of op Mopneus, die uit de verte vrede-signalen gaf, sprong hij in het struikgewas, daar waar hij met zijn vluggen blik de roovers er uit had zien rennen. Hij vond de juiste plek en daar lagen onder een struik de drie tunieken der overwonnenen, eenige werp-ballen en een linnen katapult om steenen weg te slingeren.

In een oogwenk had hij dien oorlogsbuit in de tunieken gerold en met het pakje onder den linkerarm en de mand in zijn rechterhand, sloeg hij zoo snel hij loopen kon den weg naar Athene in.

Anderhalve mijl ver bleef hij door-rennen, tot hij een punt bereikt had, waar het pad den noordelijken muur losliet en langs den hellenden bodem naar de Piraeïsche Poort leidde.

Omkijkend, kon hij niets bespeuren van zijn vijanden; dus wierp hij de tunieken bij den muur en — na een korte aarzeling — de ballen en katapulten er boven op, en hervatte zijn wandeling.

Wèl had hij een triomfantelijk gevoel, maar hij wist heel goed, dat zij vroeger of later wraak zouden nemen; want tusschen de stadsjongens en die van de havenplaats bestond een groote en onverzoenlijke vijandschap; de stadsjongens keken neer op de jongens van de havenplaats; terwijl de laatsten, een ruwer en woester stelletje, ze dat op Pheidon-versus-Apollo-manier betaald zetten als zij daar kans toe zagen.

Zijn eenige kans bestond hierin dat, nu de strijd zoo schandelijk was afgelopen voor de overwonnenen, deze hun mond zouden houden.

Nu kwamen allerlei lui hem op den weg tegemoet. De dagelijksche menschenstroom die van de stad naar de zee en van de zee naar de stad liepen, waren begonnen. Hier kwam een zee-kapitein, met ruigen baard en bruingebrand, zoo pas terug van zijn reeder, met wien hij vermoedelijk ook gesoupeerd had; een vrouw, oud en baardig als de geit die zij voortdreef; een koopman in vol ornaat van tunica en bovenkleed (*himation*), geschoeid met sandalen, met een grooten zegelring aan den middenvinger van zijn linkerhand, terwijl hij in zijn rechterhand een langen wandel-stok droeg, waarmee hij onder het loopen regelmatig op den grond tikte, alsof die wandelstok een extra been was.

Linkervoet, rechtervoet, wandelstok; linkervoet, rechtervoet, wandelstok. Handel, die tusschen haakjes gezegd een omvang had, die de *himation* vergeefs trachtte te verbergen, liep langs den visschersjongen heen, zooals een godheid langs een tor kon loopen.

„Driepootige dikzak”, dacht Pheidon.

De oude vrouw met de geit wenschte hij goeden dag en vroeg hij beleefd waar zij naar toe gingen; den zee-kapitein ging hij voorzichtig uit den weg.

Het pad volgend, liep hij om een hoek van den muur en langs het slaven-kerkhof, door de Piraeïsche Poort en zoo Athene binnen. Het was nu negen uur in den morgen en de stad lag onder den wolkeloozen hemel te braden in het ochtend-zonlicht. De straat der leerwerkers, die vóór hem lag, was vol van menschen; en het was verbazend zooals men, daar binnen tredend, als een mantel die men van zijn schouders liet glijden, het landelijke schouwspel achter zich liet, dat daar rustig lag als een in 'n edelsteen gesneden beeltenis met zijn ruime velden, zijn boomen die den gewijden weg naar Eleusis¹⁾ omzoomden en zijn verder liggende, teer getinte heuvels.

Die zoemende bijenkorf van Athene bevatte weinig verbazingwekkender dingen dan de plotselinge verandering van het droomland aan zijn poorten in het drukke handelsverkeer binnen zijn muren; van de kleuren der natuur in het rumoer en het vuil zijner straten.

De westenwind, die door de poort blies, deed chlamys en tuniek wapperen; de laatste karrevrachten met groenten voor de markt werden haastig binnengereden op de melodie van het kloppen der houten hamers van de leerwerkers; al de luiken der bovenramen van de oude huizen, die aan beide zijden van den weg stonden, werden opengeworpen, en huis-houdelijke geluiden vermengden zich met het straatrumoer; het huilen van een kind, het schuren van een koperen pot, de schrille stem eener vrouw, die het geluid der voetstappen overstemde, het blaffen van honden en het geroezemoes van koopers en verkoopters.

Pheidon, handig tusschen de menigte doorglappend, keek onder het loopen de winkels in, scherp als een naald, nieuwsgierig als een terrier en steeds op zijn hoede voor vuil dat uit de bovenramen werd geworpen. Hij kende de stad even goed als een geboren en getogen stads-jongen, kon een slaaf onderscheiden van een burger, zelfs als beiden, op hun tuniek na naakt, aan hetzelfde werk arbeidden, en speurde een vreemdeling op het eerste gezicht. Hij kon een filosoof herkennen aan zijn voeten, nog daargelaten zijn haar en baard, en hij had Socrates al „ossekop” achternageroepen.

Er waren bijna geen vrouwen op straat en heelemaal geen jongens van zijn leeftijd, daar het schooltijd was.

Nu verliet hij de straat der leerwerkers en ging een andere straat aan zijn linkerhand in, smal, kwalijk-riekend en donker als een *vico*²⁾ in Napels, draaide om een tempelhoek heen en bevond zich in de Agora.

(Wordt vervolgd)

¹⁾ een stuk van Aristophanes, een der beroemdste blijspeldichters van het oude Griekenland (450-386 v. C.).

¹⁾ stad aan de Surenische golf, waar jaarlijks de Eleusische mysteriën worden gevierd (aan Ceres gewijd). ²⁾ smal steegje.

Foto C. Steenbergh.

DE GIessen BIJ DE KARPERBRUG.

OM EN BIJ DE GIessen.

(Vervolg).

EEN gladgestreken maar vriendelijke kostersvrouw wees ons met toewijding alle bijzonderheden, die het kerkje opleverde. Wel kwamen ieder jaar de vreemdelingen, die den weg naar Noordeloos wisten te vinden, in het aan haar zorgen toevertrouwde gebouw, maar het waren er waarschijnlijk nog niet zoovelen, dat haar kostervrouwelijke trots eronder geleden had, want als een moeder, die de deugden van haar kinderen noemt, zoo prees zij het vriendelijk kerkje. Vooral de oude kronen, inderdaad van schoon koper naar aartsvaderlijke overlevering rank en rijzig opgebouwd, hadden haar toegenegenheid. 't Viel me op, dat van den blinkenden koperglans zoo weinig was gebleven: 't leek haast, of ze met verguldsel waren „verfraaid”. Voorzichtig tastte ik naar de aanleiding tot deze min of meer naar moderniteit zweemende kleuring. „Ja, hè, ze zien er prachtig uit. Maar ze worden ook ieder jaar geschuurd!” Met schuurzand, nota bene. Schuurzand doet hier blijkbaar opgeld: de schoon-geschuurde Zondagsche klompen, voor ieder boerenhuis op palen gestoken om te drogen, getuigen ervan. In een van die boerderijen wilde ik een kijkje nemen, gelijk 't veroverd recht is van een onbescheiden speurende vreemdeling. Maar daar kwam ik kwalijk van thuis. Want eerst ontvangen met verbaasde, toch niet onvriendelijke bejegening, toonde me de boerin even een stukje van het achterhuis en een gedeelte van het afdak, waar de melkvaten en de karnton een plaats hadden gevonden. Ze eindigde echter met een resoluut: „Nou moet ik gaan, want mijn aardappels staan op en 't is Zaterdag!” Gelijk had ze, en ze strafte me betamelijk voor mijn onbe-

scheidenheid! Toch gaf ik den moed niet op en een paar stappen verder viel me een rustiger ontvangst ten deel. Daar waren drie jonge meisjes bijeen, van een slag, dat men in de stad niet vindt. Zonder schromen toonde me de oudste de geweldige, hoge deel, waar 's winters de koeien staan, waar de karnmolen staat en waar nog een groote, open haard, met hout gestookt, voor de warmte zorgt van koeien en . . . gezin. Dat ook hier zijn huiselijk geluk zoekt en vindt. Even voorbij de deel is de bijstal, waar de varkens huizen; ze waren er al, nu in het vroege najaar, en mijn stadsch reukorgaan werd pijnlijk door hun aanwezigheid getroffen. Wat niet wegneemt, dat 't me toch goed wonen lijkt daar aan den dijk te Noordeloos, waar de stilte zich uitstrekt in de weiden en over het water, en waar langs den dijk nog heel wat vertier is. Dezen dag reden er tal van hooiwagens langs, van een maaksel, als we elders in ons land niet terugvinden, gesierd met bloemrijk snijwerk, kleurig beschilderd, geheel naar ouden trant. Ook de nieuwe, waarvan bij dit artikel eenige afbeeldingen zijn geplaatst. En in iederen wagen vinden we de voorletters van den naam van den eigenaar en het jaartal gesneden, waarin de wagen werd gemaakt. Niet op hooibergen wordt het hooi opgetast: we vinden ze slechts zelden in dit land: bij Ottoland, waarheen we per ongeluk terecht kwamen, dank zij de aardrijkskundige kennis van den chauffeur, zagen we er een paar. Maar in de meeste gevallen rijdt de wagen de hoge schuur binnen, die daarom zeer groote, hoge deuren heeft. Wel een contrast met de kleine spaarzaam uitgemeten raampjes der boerderijen, wat echter het voordeel geeft, dat de warmte binnen de muren blijft. En licht genoeg vinden de boeren, als ze buiten, in de onmetelijke weiden bezig zijn of als ze op jacht gaan in de wild- en vogelrijke landen. 't Was er ook vroeger goed leven in deze lage landen, zeker voor de kasteelheeren, die er hun versterkte burchten of hun vreedzamer landhuizen hebben gehad. Daarvan vinden we de overblijfselen nog in Schelluinen, waarheen we spoedig komen, als we den dijk langs Noordeloos, langs de Giessen, langs de Schelluinsche Vliet, zonder ongelukken zijn langgereden, langs den dijk, waar de wieken van een molen haast dwars over den weg heensteken, waar de horizont vervaagt in den mist, en waar het oneindig eenzaam is. Zelfs de boerderijen midden in de weiden schijnen in dit gedeelte gansch en al te ontbreken. Des te meer zijn we verbaasd, als we Schelluinen binnenrijden en de thans onbewoonde pastorie aanschouwen. De pastorie ligt in een grooten tuin, met rijkbeladen vruchtboomen. Maar ook de romantiek zoekt men er niet te vergeefs; treurwilgen en mispelboomen, den- nen, geven er een zeer speciaal cachet aan. Het was in dezen tuin, dat eenmaal het jachtslot der Heeren van Altena stond. Nog bleven gespaard van dit oude slot de zware fundamenten en een meterdikke muur, welke door den bouwer van het thans bestaande huis werd gehandhaafd. Immers in 1595 werd 't als landhuis gebouwd door Hendrick Snoeck Jansz., burgemeester

Foto C. Steenbergh.

GEVELSTEEN IN DE PASTORIE VAN SCHELLUINEN.

van Gorinchem. Rijk versierd is het huis: in den achtergevel werd een gevelsteen geplaatst, waarop een snoek is uitgehouwen. Als devies voerden de Snoecks het motto, daaronder gebeiteld: „Int water clouck”. In den achtergevel vinden we een tiental vrouwen- en mannenkoppen, tamelijk geschonden, in deels fijn georneerde omlijstingen. Vooral dit beeldhouwwerk vertoont veel gelijkenis met het beeldhouwwerk van den prachtige gevel van het Huis Bethlehem te Gorinchem. Het huis van den Gorinchemschen burgemeester werd eenige jaren, nadat het Huis Bethlehem was voltooid, gebouwd, blijkbaar door denzelfden bouwmeester, die ook het huis de Salamander te Woudrichem gebouwd heeft. Immers de vorm en de afwerking van de sleutels der binten van beide huizen vertoonen groote overeenkomst. ☼ Het huis te Schelluinen werd meermalen verbouwd: de middegevel is blijkbaar de oorspronkelijke achtergevel van het huis geweest (C. Visser in Eigen Haard 1916). Er is veel schrijd gevoerd in de laatste jaren, of het huis met zijn oude schouwstukken, zijn zware balken met gesneden kraagstukken, zijn kinderbalkjes, al of niet voor den sloopershamer zou worden gespaard. Tot nu toe heeft het zich na grondige restauratie gehandhaafd, al woont er thans geen predikant meer in deze ideale en goedbewoonbare pastorie. Het zou te wenschen zijn, dat weder een toegewijde bewoner zijn zorgen gaf aan dit schoone, historische document, dat voor onzen tijd nog zijn beteekenis heeft behouden. — ☼ We keeren nu, na dit uitstapje terug, naar de Giessen, waarom onze reis werd ondernomen. En we komen bij de breede Karperbrug, wel een naam, die op den vischrijd der breede wateren, die hier in De Wiel tezamen komen, wijst. Prachtig, verrijkend is ook hier weer het uitzicht, van een liefelijke, en haast grootsche Hollandsche romantiek. Een romantiek, welke tot mysterie wordt door den immer feller vlagenden regen. En in het water weerkaatsen overal hortensia's in verbijsterenden overvloed, groote bosschages, een weelderige verpoozing naast een boenhok, voor alledaagscher bezigheid aan den oever gebouwd. Daar worden alle houten vaten, in het boerenbedrijf gebruikt, geschuurd, met drie soorten schuurzand. Als dat geen triomf voor de Hollandsche zindelijkheid beteekent, de Hollandsche zindelijkheid, welke er echter geen bezwaar in ziet te wonen met de koeien op den deel, in de onmiddellijke nabijheid van bizar-riekende varkens. Zonder dat blijkbaar de gezondheid der bevolking danig lijdt onder deze antieke hygiëne. ☼ Evenmin als de vriendelijkheid der menschen in deze streek. Want hoe vaak verhouden plattelanders zich niet vijandig ten opzichte van vreemde, onbescheiden, Ford-berijdende indringers. Hier niets van dit al: het uitwijken op de smalle wegen is boven iederen lof verheven, en de bereidwilligheid tot het geven van inlichtingen is even volkomen. ☼ Met dezen lof ben ik niet bevreesd een vreemdelingeninvasie in dit ongerepte land te bevorderen, een land, dat, als ik reeds zeide, haast natuurlijke afweermiddelen daartegen heeft. Bestaat er ergens ter wereld een zoo afdoend gemis aan reclame, zoo, dat de vreemdeling gedoemd is hongerig rond te dolen, of in zijn wagen (want ernaast blijft geen ruimte over) zijn belegd boterhammetje te verorberen. Neen, dat is geen land voor den „toerist”: alleen degeen, die werkelijk oog voor dit soort landschapsschoon hebben, zullen er zich waarlijk thuis gevoelen. En daarom zing ik vrijmoedig den lof van den Ablasserwaard en zijn bewoners. Zeer egoïstisch, maar uiterst menschelijk, nietwaar? ☼ Nog gaan we even naar Goudriaan, in de dertiende eeuw groot genoeg, dat met toestemming van Hendrik van Vianen Willem van Brederode er in 1260 een kruiskerk deed bouwen. Nog rest van deze kruiskerk een zware, vierkante toren. Maar kleiner werd de gemeente, en de kerk werd ingekort, ook bruikbaar gemaakt voor den Hervormden eeredienst. ☼ Zoo stil en rustig ligt het kleine dorpje voor ons, en moeilijk valt 't te bedenken, dat in 1785 de Goudriaansche patriotten de boeren uit Hoornaar, die kwamen met den eisch de Oranjevlag op den toren te planten, bloedig terugslagen. De Patrotten hebben echter hun snoed bedrijf in 1787 weer moeten boeten: de

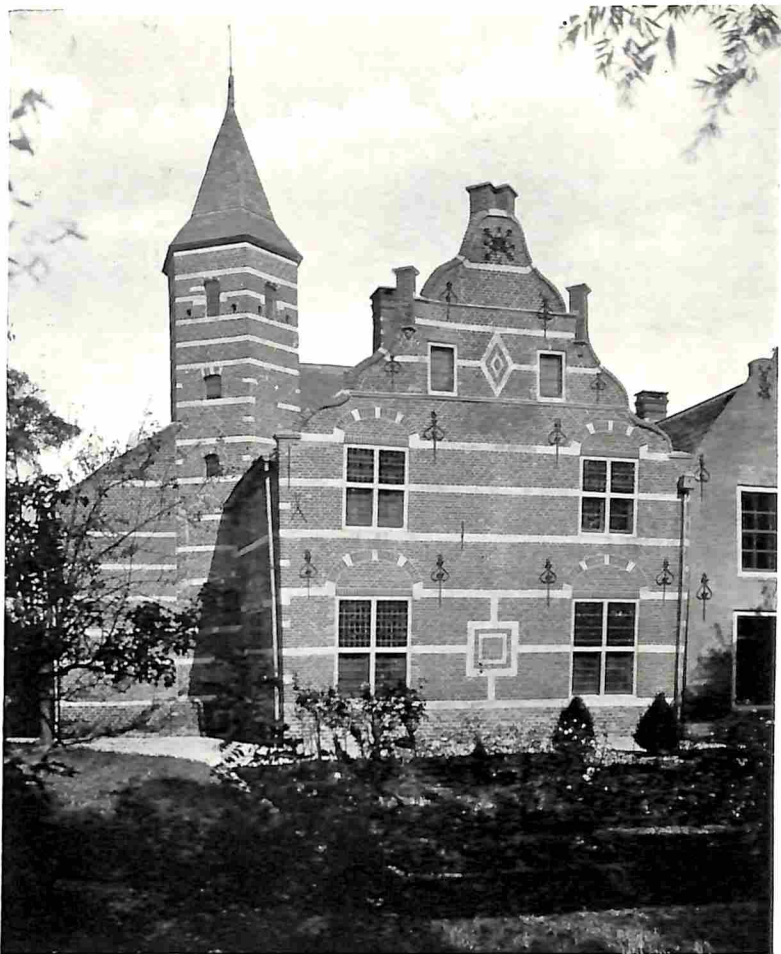

Foto C. Steenoergh.

DE PASTORIE VAN SCHELLUINEN, GEZIEN VAN HET ZUIDEN.

Oranje-beschermende Pruisen voerden 12 van hen in gevangenschap naar Wezel.

(Slot volgt).

RO VAN OVEN.

Foto C. Steenbergh.

DE NOORDELIJKE GEVEL VAN DE PASTORIE TE SCHELLUINEN.

Over onderwijs en onderwijzers uit den ouden tijd.

EVEN sterk als somtijds in het menschelijk hart de drang ontwaakt, tot de natuur te gaan en te verkeereren in de wijde ruimten van hei en bosch, zee en polder; even sterk als onze instincten terughunkeeren naar het Land, naar de Aarde — ons aller Moeder! —, evenzoo gaan onze gedachten en droomen soms uit naar het grijze Verleden, dat voor velen onzer een intense bekoring bezit. ☞ De een vindt daar bronnen voor studie, verdiept zich in de samenleving der volken, de vorming van gemeenschappen en staten, betreedt het rijk van folklore, of speurt de heden-daagsche cultuur na tot op den tijd, dat zij — schijnbaar voor het eerst — geboren werd. Anderen beleven en bepeinen de herinnering aan het verleden als een weemoedigen droom, die hen soms vervult met de smart van een ver en vreemd heimwee. ☞ Voor hen zijn die vroegere tijden doortrokken met een fluïdum, dat wonderbaar bekoort en terug verlangen doet naar al het kleurige en ridderlijke, het romantische en heroïsche, dat op dezen dag geheel vergaan of lang vergeten of onbekend schijnt. ☞ Een mengeling van beide — zucht naar rijke kennis en weemoedig herdenken — weerspiegelt rustig en tegelijk flonkerend in het oude boek, waaruit ik enkele gedeelten lichten wil, om U . . . ja, ik wil mijn eerste gedachte eens opbiechten — om U . . . te amuseeren! Werkelijk, dat was mijn eerste opwelling, doch na deze voelde ik dat fluïdum, waarvan ik hierboven sprak, stralend als een waas van dichtertelijke liefde door de fragmenten, die straks volgen. ☞ Ik zal [dan ook zeker blij zijn, als het geciteerde uit dit versleten boekje U amuseeren zal, nog blijder, wanneer het U bovendien iets nieuws brengt, maar — ik zal gelukkig wezen, als ik weten mocht, dat ook door U wordt gevoeld, hoe deze schrijver, 'n plattelandsburgemeester, het oude nieuw leven wist in te blazen en den goud-glinsterenden draad vond, die verleden met heden verbindt. ☞ Mr.

Nairac, in leven burgemeester van Barneveld, het oude dorp, dat eeuwen geleden aan de Veluwsche karwegen ontstond, heeft een groot deel van zijn jaren doorgebracht met het snuffelen in oude kronieken, buurt- en maalschapsboeken, doch niet dit alleen: hij was ook leerling in „de leerschool der spade”, hij was archaeoloog en heeft heel wat gezocht en gevonden. ☞ Van al die opsporingen en vondsten, onderstellingen en waarheden, vertelt hij in zijn veel te weinig bekende boekjes¹⁾, die een schat aan locale, doch representatieve, wetenswaardigheden bevatten, die overal van een liefdevollen ernst getuigen en dan weer door hun humor en oûbelligheid amuseeren, terwijl ze vertellen van onze voorouders, hun samenleving, deugden en ondeugden. ☞ Barneveld, Garderen en Kootwijk, ziedaar de punten van den driehoek, die — globaal genomen — zijn studieterrain afbakent. Veel karakteristieks lezen we van bestuurstoestanden op de Veluwe, dan van z'n opgravingen in heidelling en stuifzand, wij luisteren naar hem, als hij voorleest en verklaart uit de oude boeken, wanneer hij verhaalt van amptsjonkers en gerichtsdagen, drinkgelagen en jachtavonturen, van dorpskibbelarijen oök. ☞ Voor eenigen tijd — toen daartoe aanleiding was — mocht

ik een gedeelte van Nairac's werk over oude, Veluwsche jachttoestanden releveeren in „Buiten” en toen ik dezer dagen nog eens dat typische hoofdstuk las over het onderwijs tijdens de Amptsjonkers, kon ik den lust niet weerstaan, ook dit gedeelte, met Mr. Nairac's op- en aanmerkingen, voor de lezers van dit blad weer te geven. ☞ Het is zonder twijfel een uitstekend getroffen moment uit den gang onzer volksontwikkeling, toen die nog in hare jeugd was. In verband met dit boek is het ook bijzonder leerzaam verleden en heden te vergelijken, waarbij de onnoemelijke vooruitgang in het oog springt, al behoeven wij ons niet wijs te maken, dat de huidige toestanden volmaakt of zelfs bevredigend te noemen zijn. — Genoeg echter ter inleiding; laten wij nu den plattelandsburgemeester aan het woord, om te vertellen uit de Barneveldsche school tusschen ± 1600 en 1800. ☞ „Voor de hervorming was de priester of de koster belast met het onderwijs der jeugd en bevond zich een schoollokaal in of naast de Westzijde onzer kerk. De hervorming hield ook de

Foto C. Steenbergh.

OM EN BIJ DE GIESSEN. MOLENS AAN DE SCHEL-LUINSCHÉ VLIET.

betrekking van koster, voorlezer en schoolmeester nog langen tijd vereenigd. Het examen in lezen, schrijven, rekenen en zingen werd afgenomen door de amptsjonkers; de aanstelling geschiedde bij handtasting, met de belofte: zich te zullen gedragen als *eerlijke schoolmeester* en zich te stellen *onder censuur* der jonkers. ☞ Het placaat van 3 Junij 1682 regelt de *qualiteiten* en *bequaemheden*, die de schoolmeesters moeten bezitten: art. 1 enz. — Artikel 3. Zij moeten promptelijk kunnen lezen, soo gedrukte boecken als geschreven brieven, mitsgaders eene goede hand schrijven, de Psalmen Davids zingen, ter nootdrift rekenen, in de fundamenten der christelijke religie wel ervaren; zij sullen sich van vloeken en schelden onthouden. — Art. 4. Zij moeten teijkenen de formulieren van eenigheid der gereformeerde kercke. — De school sal dueren van s'morgens 8—11 en van 1—4 uren. — Ider scholier zal hij alle voormiddagh tweemaal afhoren ende ééns tonen, soo oock des namiddags. — Zij hebben twe halve namiddags speeldaghen in de weecke. ☞ De eerste schoolmeester was Johannes Bruggink en komt als zoodanig in 1616 onder de „ledematen” voor. Jaren daarna genoot zijn weduwe nog pensioen uit de gemeentekas onder den naam van *douceur*. In 1620 volgde hem op Everwinus; twintig jaren later vinden wij Jacob Vluggé; deze bleef 32 jaren werkzaam. ☞ Steven Coentjes fungeerde tot 1674, waarna de betrekking twee jaren onvervuld bleef. 't Schijnt, dat de Fransche invasie van die dagen, zoo niet op het schoolwezen zelf, zeker toch op de instructiën invloed had, want die vloeisteld: David van Zeyst, geverseerd in de latijnsche en fransche talen; zijn instructie luidt in hoofdzaak: schooldienst 's morgens van 8—11; 's namiddags van 1 tot 4 uur. Bij 't uitgaan der school geleidt hij de kinderen tot aan het kerkhof, om het insmijten der kerkglazen met kooten en steenen te belletten; tusschen beide gezegd, moeten de schooljongens van streken hebben gehad, als die van thans; wij vinden in één jaar / 74. — voor het inzetten van kerkglazen betaald, niet door de ouders der baldadigen, maar door kerkmeesters, hoewel een reglement op de begrafenissen van 1620 het omgekeerde uitdrukkelijk gelast (alweder een illusie van dien goeden, ouden tijd minder! N.) ☞ De instructie zegt verder:

1) Mr. C. A. Nairac. Een oud boekje der Veluwe.

Van 1 Februari tot 1 April avond-school; zoo 'er scholieren zijn die latijn leeren, worden ze *gesepareerd* van de andere leerlingen, om niet te *incommodeeren*. ☞ Een der bekwaamste leerlingen doet, na 't inkomen en vòòr 't uitgaan der school, het gebed; als zaturdags vacantie is, zal de jonge jeugd elk naar hare bekwaamheid in de gebeden en cathegisatie, het zingen eener Psalm, worden geoefend, om de geleerde vragen des Zondags voor den predikstoel op te zeggen. ☞ Het traktement van den onderwijzer bedroeg / 225.—, behalve het schoolgeld, vrije woning, kostoraat en voorlezen; in deze laatste qualiteit had hij er nog een lastig baantje bij waar te nemen; art. 6 zijner instructie zegt namelijk: hij zal de jongens, die onder den godsdienst *commotie* doen, naar *exigentie van zake* straffen en corrigeren (daarmede kan hij 't druk gehad hebben! N.) ☞ Onze David klaagt herhaaldelijk over zijne woning, „daar hij de schooldienst niet meer kan administreren, inzonderheid bij de extreme koude, zoo hij zelf met gezin niet vrij en veiliglijk mag wonen zonder pericul van dieven en moordenaars”. Amptsjonkers hebben dan ook den rommel in orde laten maken. ☞ Na Van Zeyst krijgen wij Jan Carel Luchtig, die zijn naam eer aandeed; hij was niet van dat trouwe ras onderwijzers, dat alléén voor de school leeft, neen! Hij nam de taak luchtiger op, doch klaagde desniettemin, „dat op de breischolen ook onderwijs in 't spellen wordt gegeven”. Waarschijnlijk—spot Nairac — is hij de uitvinder van 't klassikale onderwijs, althans hem wordt „rigoureuuselijk en op poene van suspensie verboden meer dan twee scholieren tegelijk onderwijs te geven, laat staan tien tegelijk, zooals hij zich verstout heeft. Bij die gelegenheid werd hem gelast met Allerheiligen een *ondermeester te nemen*; later — want hij liet Allerheiligen voorbijgaan alsook den ondermeester — later is hij genoodzaakt geworden „op poene van ontslag” gedurende 6 maanden een ondermeester te nemen (die een deel van meesters traktement moest ontvangen, vandaar de tegenstand), en tevens *zelf in de school present te zijn*. ☞ Luchtig was eigenlijk voor notaris in de wieg gelegd, want zijn grootste liefhebberij bestond in erf- of boelhuishouden, geregtelijke instrumenten maken, „waarvan hij evenwel slechts confuse kennis had”, zeggen de Amptsjonkers, „alle handelingen tot onbetamelijke praedijcie der jeugd.” ☞ Die zaakwaarnemerij werd hem dan ook verboden en eindelijk waren de Amptsjonkers de zaak zòò moede, dat er een 2de onderwijzer werd aangesteld, aan wien onze luchtige schoolmeester / 120.— van zijn traktement moest afstaan; de gelukkige was Leendert Dekker, opgevolgd door Rijk van Otterlo; later vinden wij vermeld dat Jan Carel Luchtig pensioen vraagt wegens zijne *corpuleusheid*, zoodat hij *zich kwalijk in beweging kon stellen, zelfs om ter plaatse te gaan, waar de Turk zijn Coran niet mag lezen*.” Doch daarop is afwijzend beschikt. Hij stierf in 1762. Eene oproeping van sollicitanten voor de vacature is gedaan in de Amsterdamsche en Leidsche Couranten. ☞ In 1763 werd Jan Wijnmalen, fransch en duitsch schoolmeester te 's Hertogenbosch, als onderwijzer en voorzanger alhier benoemd; het koster-schap bleef daarmede niet vereenigd, waarschijnlijk om de *rusie*, die over de aanstelling van Wijnmalen plaats had tusschen Amptsjonkers en de ingezetenen, — deze laatsten wenschten benoemd te zien Cornelis van der Zoo, „houder van een florissant kostschool te Buiksloot”; wel was hij „timide”, zeggen de Amptsjonkers, maar bezat „genoeg vrijmoedigheid om in de kerk met gezang voor te gaan, gelijk dat bij proef gebleken was”; Wijnmalen daarentegen, een jong mensch, die zich goed wist voor te doen, was een slecht zanger. ☞ Om dat te vergoelijken gaf hij voor „erg verkouden te zijn, waardoor zijn stem in eene kerk kwa-

Foto C. Steenbergh.

DE SCHELLUINSCHE VLIET, NABIJ DE GIESSEN.

lijk luiden zou”. Daar hij in de vergadering van Amptsjonkers de meerderheid van stemmen verkregen had, werd hem „gracieuselijk” vergund „zonder consequentie voor het vervolg” (N. B.) om in de gerigtskamer het zangexamen af te leggen; de geschiedenis vermeldt niet of hij eene stem had als Vrugt, kamerzanger van Willem I, of als een gebarsten klok, maar dat doet niets ter zake, daar zijne benoeming toch moest worden doorgedreven, zooals helaas! menigmaal hier en elders ook al heeft plaats gevonden. ☞ Aan den éénen Amptsjonker, die met de ingezetenen Van der Zoo de voorkeur wenschte te geven en daardoor, zooals later blijken zal, de zaak bij het rechte eind had, werd tegengeworpen, „dat zijn beschermeling timide was”. De Amptsjonker antwoordde: „Deze qualiteit obsteert niet, nademaal de schoolmeesters vroeg genoeg progressen in de pedanterie maken en er geene meerdere vrijmoedigheid wordt vereischt, als wel behoort tot het behoorlijk waarnemen zijner functie”. ☞ Wijnmalen viel erg tegen en is ontslagen wegens wangedrag en dronkenschap ook van zijn wederhelft; nu, daar is nog in te komen, man en vrouw behooren één te zijn; daarenboven keerde hij het stoelengeld der kerk (met welks ontvangst hij was belast) niet uit en verkocht zijne goederen langs de deuren, waardoor er niets op hem te verhalen viel; vergeefs hield dus zijne instructie in: „denzelve zal zich altijd nuchter houden.” Deze geheel nieuwe bepaling is een droevig kenmerk van dien tijd en 't is waarschijnlijk, dat dit voorschrift is opgenomen tengevolge van de corpuleusheid van voorganger Luchtig. ☞ De „timide” Cornelis van der Zoo volgde Wijnmalen op (1766) als schoolmeester en kostschoolhouder, doch vestigde zich het volgende jaar reeds te Naarden; dat spoedig vertrek deed Wijnmalen niet ongebruikt voorbijgaan; hij schreef aan al de ouders der kostleerlingen van Van der Zoo allerlei leelijke dingen, zoodat Amptsjonkers zich gedrongen gevoelden in de Amsterdamsche Courant een protest te doen plaatsen, dat / 9.— kostte. ☞ De voornaamste vakken van Onderwijs, als verplichtend voorgeschreven, bestonden destijds in: de Nederduitsche en Fransche talen, geografie, navigatie en het Italiaansch boekhouden. ☞ Het traktement bedroeg jaarlijks / 225.—; in 1780 werd dit gesteld op / 550.—, onder verpligting een ondermeester te houden; „hij vermogt een Pinksterverlof hebben”; het kostgeld beliep / 260.— en / 4.— als fooi aan de boeien; de leerling moest meebrengen: een zilveren lepel en vork,

Foto C. Steenbergh.

KIJKJE TE GOUDRIAAN, TUSSEN NIEUWPOORT EN DE GIESSEN.

6 servetten, 2 tinnen borden en dito nachtpot; alles bleef het eigendom van de school. ☼ Tot steun van den gevestigden onderwijzer was het niet geoorloofd binnen den kring van ½ uur van het dorp onderwijs te geven aan kinderen boven de 5 jaren. Enkele malen vergunden Amptsjonkers aan de meestersweduwen, in plaats van pensioen, een klein-kinderschooltje te houden, dat was dan „met oogluiken der Jonkers”. — — Hier wil ik het fragment eindigen. ☼ Van harte hoop ik, dat deze bijdrage u zal aansporen tot ernstige kennismaking met het werk van Nairac en dat het bovenstaande stuk „onderwijsgeschiedenis” alvast voor U moge getuigen van de levendigheid en den eenvoud, de liefde en opmerkzaamheid, die spreken uit al de uitgaven van . . . een plattelandsburgemeester.

JAC. GAZENBEEK.

DE WITTE KWIKSTAART.

ZOOLANG ik onze dorpsschool bezocht en ook jaren daarvóór en daarna, had een bakker in de onmiddellijke nabijheid van het schoolplein één of twee hoge klampen van mutsaards hout staan. Het spreekt vanzelf, dat de ondernemende jeugd er vaak vermaak in vond, deze te beklimmen. Vooral in 't voorjaar, want dan moest natuurlijk het nestje gevonden worden, dat een kwikstaartjespaar trouw elk jaar tusschen de uitstekende takjes langs een der zijwanden maakte. Het kon voor zoovele onderzoekende oogen ook niet verborgen blijven en de belangstelling was de eerste dagen wel eens tè groot, doch die verslapt weldra en in den regel mocht het vogelpaar zijn kroost daar grootbrengen. ☼ Een wonder van bouwkunst mocht het nest niet heeten; hoofdzakelijk opgebouwd van dood gras en stroohalmpjes, zag het er aan den buitenkant tamelijk slordig uit, doch de nestholte was mooi afgerond en zacht gevoerd met zachtere bestanddeelen, vooral paardehaar. In den regel kwamen er zes eitjes in, grijswit met donkerbruine spikkels.

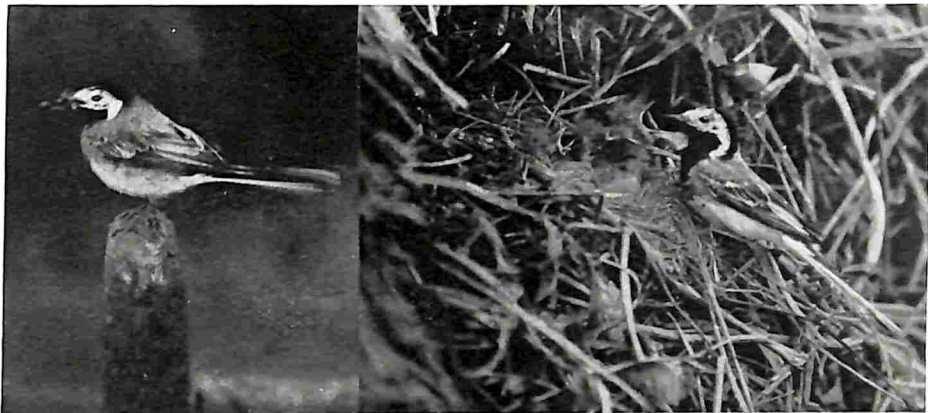

Foto J. Vijverberg.

DE WITTE KWIKSTAART.

☼ We zagen het mooie, grijs met zwarte vogeltje graag en behalve bij de genoemde houtklamp ontmoetten we het op onze tochten overal langs de wegen en bij elke hofstede. We noemden het paardenwachtertje, waarschijnlijk naar zijn gewoonte om zich op te houden in de onmiddellijke omgeving van de paarden, waar ze overvloed van insecten vinden. In Westenschouwen hoorde ik den naam „boonzaaiertje”. Op mijn vraag, hoe men aan dien naam kwam, kreeg ik ten antwoord: „omdat ze weer verschijnen, als de boonen gezaaid worden”. ☼ Van de vele nesten, die we vonden, troffen we verreweg de meeste aan in hout- en strooklampen op boerenhoeven; dan genoten de tronken van knotwilgen de eer, en de rest was verdeeld over de meest uiteenlopende en ongedachte gelegenheden. Een holte in een paal, in een hoop steenen, een ijzeren pijp, kon heel geschikt een kwikstaartjesnest bevatten. In deze komt de kwikstaart overeen met den tapuit en den kleinen schelm uit onze heggen en struiken: den winterkoning. ☼ In de allereerste dagen van Augustus van zeker jaar kwam een dochttertje van een landbouwer in mijn omgeving me boodschappen, dat op de hofstede in een strooklamp een nest met jonge kwikstaartjes zat. Of ik het wilde fotografeeren! ☼ Den volgenden morgen was ik ter plaatse en stond te prakkizeeren, hoe ik de camera op de gewenschte plaats zou krijgen. Het nest zat aan een min of meer uitgeholden zijwand, te hoog om met het gewone statief te kunnen werken. ☼ Ik vond er gauw wat op: Ik zette een ladder tegen de klamp, timmerde langs een der spijlen een knuppeltje en bevestigde daarop mijn speciaal voor vogelfotografie-doel-einden vervaardigde camera. Een meter of drie er achter kwam mijn inmiddels aangeschafte katoenen tentje te staan, van waaruit ik met behulp van de nu in mijn bezit zijnde gummi-slang van 3 Meter lang, den sluiters kon ontspannen. Het succes bleef niet uit, of liever de successen, want ik kon de oude kwikstaartjes kicken, zoo vaak ik wilde. ☼ Ik merkte

al gauw op, dat de vogeltjes, alvorens bij het nest te komen, zich neerzetten op een der ladderspijlen, die boven de klamp uitstaken. 't Zou wel aardig zijn, het vlugge, rappe vogeltje, daarop staande, te fotografeeren. 't Zou mooier tegen den achtergrond uitkomen, dan tegen den warwinkel van stroohalmen, waartusschen het nest zat. ☼ M'n besluit was gauw genomen. Ik besteeg met tent en camera de hooge klamp en stelde de lens in op het uiteinde van den bewusten ladderspijl. Ik kroop in de daarachter opgestelde tent en even later had ik m'n kwikstaartje op de gewenschte plaats gekiekt.

J. VIJVERBERG.

BIJ DE DIEREN.

HET C. D. R.

DE regenwormen hielden een congres. Het was een modern congres. Daarom heette het niet het Congres der regenwormen, maar het C. d. R. ☼ Het C. d. R. hield zitting in den tuin op een erg stoffige plek. Slechts vraagstukken betreffende den bodemcultuur werden in behandeling genomen. Verder reikt de gezichtskring der regenwormen niet. Ze kruipen op de aarde en eten aarde. Het zijn arme bescheiden lieden, maar ze zijn nuttig en noodig. Zonder hen zou de aarde niet gedijen. Hun arbeid moet worden verricht. ☼ Het was avond. Schemering lag over de wegen waarop het C. d. R. bijengekropen was. Een lange oude regenworm bekleedde het voorzitterschap. Hij besprak vraagstukken van plaatselijken aard, de samenstelling van den tuinbodem, waar men in arbeide. Het waren

zeer verheugende uitkomsten. ☼ „Wij zijn reeds zeer diep in de aarde gedrongen”, zei de president van het C. d. R. „Wij hebben vele aardlagen aan de oppervlakte gebracht, waar te voren niemand iets van wist. Wij hebben ze verdeeld en verkleind. Maar de aarde schijnt nog dieper te zijn dan wij dachten. Zij schijnt nog meer te bergen, dan wij aan 't licht gebracht hebben. Wij moeten vlijtig verder overal

rondkruipen en aarde eten. Het is een groote taak. Hiermede sluit ik het C. d. R.” Hij kronkelde beleefd ineen. ☼ Het officieele gedeelte van het C. d. R. was afgelopen. Men vormde ongedwongen groepjes met burens en vrienden, en sprak over de bevordering der vorming van geleidingen. Algemeen wenschte men lang te worden. Daarin zag men den vooruitgang. Voor nieuwe methoden hiertoe was steeds belangstelling. ☼ „De allernieuwste methode om lang te worden”, zei een jonge regenworm, „heet: kronkel je met den stroohalm. Dat staalt de spieren en het trekt de geleidingen uiteen. Ziet u — zoo!” ☼ Hij tastte naar een stroohalm en demonstreerde de nieuwe methode met energie en overtuiging. Daarbij stootte hij tegen iets. Hij voelde dat het „iets” ruw en harig was. „Genade, wat is dat nu? Het heeft zoowaar haren en het beweegt zich!” Hij kronkelde zich angstig los van den stroohalm. — „O, 'k vraag excuus, ik was zoo moe. Toen ben ik even op den stroohalm gaan zitten,” zei het ding met haren. — „Wie bent u dan?” vroeg de regenworm, en kroop voorzichtig weer naderbij. — „Ik ben rups van mijn beroep. Ik zou heusch niet op den stroohalm zijn gaan zitten, maar ik was zoo vreeselijk moe. Ik heb al zoo'n langen weg afgelegd. En aldoor maar in 't stof gekropen. Zelden maar vond ik iets groens. Ik ben niet oversterk, nooit geweest, van jongs af aan. Het is ook zoo'n inspanning bij elken stap den rug te krommen. Nu kan ik niet meer. Ik ben te moe. Doodmoe”. De rups was heelemaal bestoft en uitgeput. Haar beensstompjes trilden. ☼ Het gezamenlijke C. d. R. kwam vol deelneming aangekropen. „U moet u wat versterken”, zei een regenworm vriendelijk. „U moet wat aarde gebruiken”. — „Nee, dank u”, zei de rups, „ik ben te moe, om te eten. Ik voel me heelemaal zoo wonderlijk. Ik wil niet meer op de aarde kruipen”. — „Maar m'n waarde Mevrouw”, zei de president van het C. d. R. „Het is nu eenmaal zoo en niet anders,

dat men op de aarde kruipt en aarde eet. Als men dat niet meer kan, sterft men. Maar men moet leven en goed lang worden. Ik kan u verscheidene methoden aanbevelen. Het is makrobiotiek". — „Ik geloof, dat men niet sterft", zei de rups. „Als men te moe is en niet meer op de aarde kruipen kan, popt men zich in en later wordt men een bonte vlinder. Men vliegt in het zonnelicht en hoort de klokkebloemen luiden. Ik weet alleen niet, hoe men het doen moet. Ik ben ook veel te moe om daarover na te denken". ☞ De regenwormen kronkelden opgewonden en buiten zich zelf door elkander. „Vliegen? — zonnelicht? — Wat beteekent dat? — Zoo iets bestaat toch niet! — U is zeker ziek?" — „U gebruikt zulke curieuse vreemde woorden", zei de president van het C. d. R. „U is eenvoudig niet wel!" De rups antwoordde niet meer. Ze was te moe. Stervensmoe. Ze klemde zich aan den stroohalm vast. ☞ Toen werd het donker om haar. Maar uit haar lijf sponnen zich fijne draden en wikkelden het bestofte stervens-moede lichaam in. „Maar dat is een vreeselijke ziekte", zeiden de regenwormen. — „Het is een phenomeen", zei de president van het C. d. R. „We zullen het in observatie nemen". Eenige kopstukken knikten toestemmend met de kop-geledingen. ☞ Weken vergingen. De president van het C. d. R. en de kopstukken kropen dagelijks naar het phenomeen toe en bestastten het. Het phenomeen zag er wit uit. Het was heelemaal ingesponnen en lag onbeweeglijk op den grond. ☞ Eindelijk, op een dag vroeg in den morgen, bewoog het ingesponnen ding. Een kleine bonte vlinder kwam eruit en keek met verwonderde oogen om zich heen. Hij hield zijn vleugels dichtgevouwen en begreep niet wat hij daarmee moest. Want hij had vergeten, dat hij een rups geweest was en had ook vergeten wat hij als rups geloofd en gehoopt had — en hoe moe hij geweest was, stervens-moe . . . ☞ Maar de vleugels groeiden in het zonnelicht. Ze werden sterk en hel van kleuren. Toen breidde de vlinder de vleugels uit en vloog ver weg van de aarde het zonlicht tegemoet. De klokkebloemen luiden. ☞ Beneden in het stof hield het C. d. R. zitting. Men had het leeg omhulsel gevonden en al de kopstukken waren saamgekropen. — „Het is slechts een mantel", zei het eerste kopstuk ontgoeheld. — „De ziekte is alleen achtergebleven", zei het tweede kopstuk. — „Maar juist de mantel was de ziekte", zei het derde kopstuk. ☞ Hoog boven hunne blinde hoofden zweefde de vlinder in de blauwe zonnige lucht. ☞ „Nou is-tie morsdood", zeiden de regenwormen. . . . „Resurrexit", zongen duizend stemmen in het licht.

Naar het *Duitsch* van MANFRED KYBER.

Het Katerbrood van Nieuwendam.

SINTERKLAASJE van over het water,
Breng mij toch een duivekater . . .

S zongen de kinderen vroeger, maar voor de Amsterdamsche jeugd komt met den vriendelijken Heilige ook de duivekater van den overkant. En in stijl met de groote stoomboot die jaarlijks „uit Spanje weer aankomt", is ook het aardige kleine stoombootje, dat te Amsterdam vlak over de kerk van Sint Nicolaas afvaart; de patroon van de zeelieden en bakkers beschermt deze tochten. ☞ Wat is het genoegelijk op een winterschen ochtend het IJ over te varen, en uit den nevel al maar meer grijze en bruine zeilen te zien opdoemen en lange rijen van kranen, waarvan het fijne netwerk zich zoo kantig afteekent tegen de grauwe lucht. Sierlijk golven de zwarte en witte rookpluimen van de talrijke stoombootjes en verijlen boven het grauwe water met de witte schuimstrepen. Parmantig kijken de groote kokmeeuwen, die op de bakens hebben postgevat, toe op al het jachtig scheepsbedrijf dat hen voorbijtrekt. ☞ Vóór wij het weten, zijn wij het haventje van Nieuwendam al

Foto C. Steenbergh.

DE BAKKERSWINKEL TE NIEUWENDAM, MET GROOTTEN VOORRAAD KATERBROOD.

binnengevaren, en zoodra wij voet aan wal zetten, zien wij vóór ons den bovengevel van het bakkershuis dat aan den overkant van den dijk in de diepte ligt. Het is een groengeschilderd houten huis van het gewone type der Zaausche huizen, dagteekenend uit den tijd, dat ook aan het IJ evenals aan de Zaan talrijke houtzaagmolens stonden, en de huizen ook hier uitsluitend van hout werden opgetrokken. Sinds twee eeuwen zijn in dit huis gedurende den Nieuwejaars-tijd de duivekaters gebakken en hebben de planken zoowel van het uitstallings-raam als binnen in het aardige kleine winkeltje, van Sint Nicolaas tot Driekoningen, en met Paschen, vol gelegen met de sierlijke brooden in glimmend bruine korst, die mij altijd aan vischotters doen denken. ☞ Het zijn scheenbeenbrooden zooals in den Nieuwejaars-tijd nog overal in ons land, ofschoon lang niet algemeen meer, als duivekaters gebakken worden: brooden met een verdikking in het midden en twee knobbels aan de uiteinden, die het gewricht moeten voorstellen, broodnabootsing van het scheenbeenoffer, dat het volledige dieroffer verving. Men ziet ze gewoonlijk in kleine exemplartjes van enkele centimeters lengte, al bakt men in Zuid-Holland nog wel grotere exemplaren; ook te Hulst kende men tot voor weinige jaren een reus van een Nieuwejaarsbrood (Nieuwejaars- en Oudejaarsbrood, Oudejaartje en Nieuwejaartje hebben op tal van plaatsen den ouden naam

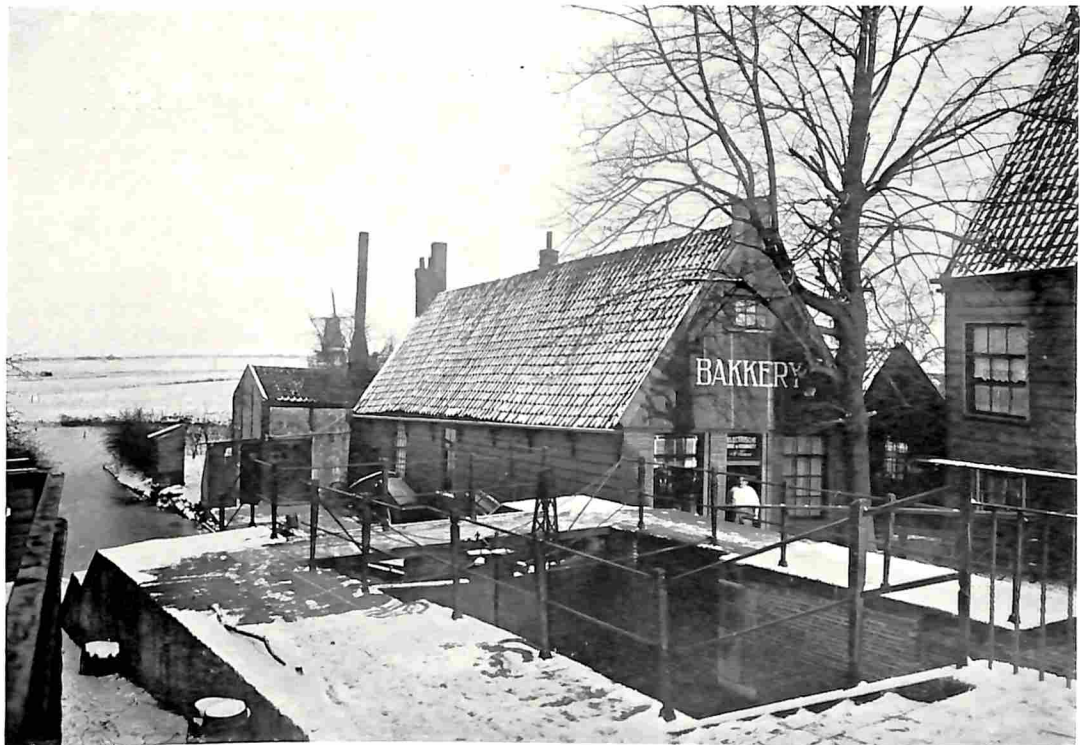

Foto C. Steenbergh.

DE KATERBROOD-BAKKERIJ TE NIEUWENDAM.

duivekater vervangen.) Maar den mooisten van al deze scheenbeenbrooden vind ik toch altijd den duivekater, of, zooals men in Noord-Holland zegt, het katerbrood, van Nieuwendam. Zijns gelijke heb ik in ons land alleen aangetroffen op de schilderij van Jan Steen, de bakker Oostwaard, in het Rijksmuseum. Onder de uitstalling van allerlei smakelijk gebak dat de bakker en zijn vrouw ons met blijden trots vertoonen, ziet men daar tegen den muur een duivekater staan, van denzelfden vorm en dezelfde grootte als de Nieuwendamsche, en met dezelfde fantastische kerfversiering. Maar buitenslands heeft onze Nieuwendammer nog heden ten dage zijn weerga: in heel Fransch Zwitserland worden in den Nieuwjaarsstijd brooden gebakken, „le jambon” genaamd, die er precies zoo uitzien en die even lekker smaken. Waarom zou het ons verbazen? Zooals hetzelfde sprookje met dezelfde bijzonderheden verteld wordt in Schiedam, in Rusland en in Afrika, zoo kunnen in ver verwijderde landen verschillende bakkers tot dezelfde uitbeelding gekomen zijn van het scheenbeenbrood, dat in alle Germaansche landen en ook in Romaansche wordt aange-

troffen; de menschelijke geest is overal dezelfde. En overall stammen deze brooden uit het overoude heidensche gebruik, dat men feesten aanrichtte ter eere van de gestorven zielen, die men zich daarbij als gasten dacht. ☞ Als alle natuurliefden geloofden de Germanen, dat de ziel na de scheiding uit dit aardse leven verder leefde en nog van tijd tot tijd aan de achtergeblevenen verscheen. Ook dat het leven na den dood de voortzetting was van het aardse met dezelfde behoeften aan spijs en drank. Op de overlevenden rustte de heilige plicht deze aan de terugkeerende zielen te verschaffen. Er werden maaltijden aangericht, waaraan de levenden en de zielen gemeenschappelijk deelnamen, en waarbij onder veel vermaak en gewoel werd gezongen en gedanst; de aanwezige zielen wilden verlustigd worden. Dit gebeurde bij de Germanen tijdens het groote midwinter- of joelfeest (van joel d.i. jubel, uitgelaten feestvreugde), dat twaalf dagen duurde. Na hun kerstening stonden de Germanen echter geheel anders tegenover de zielen hunner heidensche voorvaderen.

Inplaats dat deze hun welkom waren en hun verschijnen een teeken tot feestvieren, werden zij in rouw herdacht; de zielen waren afgezonken tot de arme ziertjes, voor wier rust men bidden moest. Om hun te beletten zich in elk feest te komen mengen, bepaalde de Roomsche-Katholieke kerk één enkelen feestdag voor de herdenking der afgestorvenen; het Allerzielenfeest, dat in 1006 door Paus Johannes XIX is ingesteld als een gewichtige concessie aan het heidendom. ☞ Toch hebben daardoor de bekeerde Germanen hun voorstellingen betreffende de zielen niet opgegeven: de oude overtuiging dat de zielen op bepaalde tijden, en wel op de oude feestdagen, onder de levenden terugkeerden, bleef bestaan. Nog heerscht in Noorwegen en hier en daar in Duitschland het gebruik, dat voor vijftig jaar ook nog in Vlaanderen bestond, om den geheelen Kerstnacht de tafel gedekt te laten staan ter wille van de zielen. Het bakken van koeken op Oudejaarsavond was bij ons in de middeleeuwen traditioneele plicht, zoowel voor den vorst als voor eenvoudige burgers. En wij allen, die dit feest nog op oudvaderlandsche wijze vieren door oliebolle bakken, wat doen wij anders dan ons, schoon onbewust, gedragen tegenover de zielen, zooals onze voorvaderen dat in lang vervlogen tijden gedaan hebben? Nog altijd maken wij voor hen de

traditioneele feestspijzen gereed, die overal bestaan uit dezelfde bestanddeelen: meel, eieren, melk en honig, die nu door suiker is vervangen. Dit weinig ingewikkelde karakter hebben zij met geringe wijziging — de latere toevoeging van specerijen — bewaard uit den tijd toen de spijzen met meel tot grondslag nog den hoofdschotel van de voeding uitmaakten. Onze middeleeuwsche voorouders hebben er wafels, pannekoeken en duivekaters van gebakken op Kerstmis, Oudejaars en Driekoningen, de snel op elkaar volgende feestdagen, die teruggaan op het joelfeest der oude Germanen. Want toen de Romeinen hen tot het Christendom bekeerd hadden, plaatsten zij aan het begin van de twaalf dagen den Kerstdag en aan het eind Driekoningendag, die in Vlaanderen nog Dertiendag heet. Bovendien schoven de Romeinen er hun Nieuwjaarsdag van het burgerlijk jaar, 1 Januari, tusschen, waarop later Christus' besnijdenis is herdacht. Ook Kerstmis en Driekoningen waren Romeinsche Nieuwjaarsdagen van het kerkelijk jaar, dat eerst met Driekoningen en later met Kerstmis begon. Een klein voorfeest van de

joelperiode werd aan Sint Nicolaas gewijd en mede onder de Nieuwjaarsdagen opgenomen. Maar de Romeinen zijn nog op andere dagen het Nieuwejaar begonnen, o.a. met Paschen. Al die

Nieuwjaarsdagen hadden

hun bepaalde gebruiken, die gaandeweg van den eenen Nieuwjaarsdag op den anderen zijn overgedragen. Vandaar dat de duivekater, behalve in het midden van den winter, ook met Sint Nicolaas en Paschen, ofschoon in

mindere mate, voorkomt; het meest wordt hij nog altijd met Kerstmis gebakken. ☞ Hoe lang zou het geleden zijn, dat de duivekater zich bij ons nog in zijn ware gedaante, als een kater in broodvorm vertoonde? En in natuurlijke grootte, zoo als in Zweden met Kerstmis nog joelbokken

gebakken worden en joelevers? Men bakt ze er uit de laatste schoof die van het veld is gehaald, waarin men zich de groeikracht geconcentreerd denkt. Als gewijde toonbrooden liggen zij gedurende de feestdagen uitgestald, men eet er niet van, maar

bewaart ze tot het voorjaar.

Dan worden ze fijngewreven en vermengd onder het zaad, opdat de groeikracht tot de aarde zal terug-

keeren en er rijken oogst bewerken. Bij verschillende volken vinden wij de voorstelling van zulk een vegetatie-demon die besloten was in de vruchtdragende plant, en dien men zich steeds als een mannelijk dier dacht. De Franschen noemen hem den wolf, de Oogstfilm heeft ons den haas doen zien, die in Groningen te voorschijn komt als het land is afgemaaid. Bij het opladen van de laatste voer hooi zagen wij daar een jongen vlug langs den begroeienden slootkant loopen en gras en bloemen te plukken, die hij fatsoeneerde tot den vorm van een haas. Dit is de vegetatie-demon, die werd gevangen en op min of meer plechtige wijze aangeboden aan den eigenaar van het veld, die aldus weer bezit neemt van de vruchtbaarheid van zijn akkers. Het geloof aan dezen demon dagteekent uit den eersten tijd van den akkerbouw, toen er nog geen sprake was van geregelde bebouwing, en de mensch nog niet op eigen arbeid durfde steunen, maar voor het vruchtbaarheidsdemon. Om diens hulp te verkrijgen, offerde hij hem het dier waarin deze zijn intrek genomen had, onder het uitspreken van een bezweringsformule, die macht gaf over den demon en hem dwong tot een tegendienst, hier het kater verbrand of levend in den grond begraven hebben;

Foto C. Steenbergh.

EEN DUIVEKATER MET NIEUWENDAMSCHE VERSIERSELEN.

Foto C. Steenbergh.

EEN GEWONE DUIVEKATER.

het laatste deed men een halve eeuw geleden nog in Duitschland voor het bekomen van een goeden oogst. Onder het brengen van dit offer moet men den demon, den duivel die in den kater verpersoonlijkt was, ongeveer aldus hebben toegeroepen; „O duivel, ik offer u dezen kater en ik bezweer u door deze offerande den akker vruchtbaar te maken en ons een rijken oogst te schenken”. Deze aan den duivel geofferde kater was de duivelkater (deze vorm komt voor naast duivekater). De duivel en de kater waren hier één, daardoor kan men in Noord-Holland spreken van het katerbrood en heet de Oostfriesche Düvekater te Norden „der Teufel”: de beide helften zijn synoniem. ☼ Wanneer de duivekater zijn dier-vorm voor verschillende andere vormen verwisselde (aan de Zaan het knipbrood, te Broek-in-Waterland de ruitvorm, in Groningen het ronde krentebroodje) weten wij niet, wel dat te Nieuwendam een veertig jaar geleden nog een kleine kat van duivekaterdeeg op het brood werd aangebracht en daaraan vastgebakken, als aanwijzing van de bedoelde voorstelling. ☼ Met deze beelden uit primitieve beschavingstoestan-den hielden onze gedachten zich bezig, toen wij, in het bezit van een paar flinke duivekaters, met het bootje terugvoeren. En na onzen terugkeer in de hoofdstad kwam de lust bij ons op ook anderen die belangstellen in oudvaderlandsche gebruiken, op te wekken tot een bezoek aan Nieuwendam in den tijd van het katerbrood.

Dr. C. CATHARINA
VAN DE GRAFT.

IN HET RIJK DER STILTE

7) DOOR
CHARLES G. D. ROBERTS.
EEN VREEMDELING IN DE
VRIJE NATUUR (Vervolg).

HIER waar het kabbelende water hem aan drie kanten omsloot en de hooge rots, dik begroeid met scheerling, hem aan de vierde zijde beschermde, voelde hij zich veiliger dan omringd door de eidelooze boomenrijen van het woud; en hij legde zich neer vlak aan den voet van de rots met zijn kop gericht naar de geheimzinnige duisternis aan de overzijde der rivier. ☼ Juist toen hij rustig wilde gaan liggen riep een vreemde, holle en toch doffe stem over de open ruimte: „Hoe-hoe, hoe-hoe, woe-hoe-hoe!” en hij sprong op, iedere spier gespannen. Hij had nog nooit in zijn leven de stem van den grooten hoorn-uil gehoord en zijn angstige verbazing was dus vergeeflijk. Telkens en telkens weer klonk die holle roep uit het diepe duister der tegenovergelegen dichte bosschen. Terwijl hij stond te luisteren met opengesperde oogen en neusgaten, fladderde een vleermuis langs zijn ooren en sprong hij met verschrikt gesnuif half om. Maar na korten tijd hield het angst-aanjagend geluid op en na eenige minuten ging hij weer liggen, steeds een waakzaam oog houdend op de zwarte duisternis tegenover hem. Toen verscheen ten slotte boven de open ruimte een vogel met groote vleugels, zachtjes, zoo geruischloos als een reusachtige mot, zweefde over hem heen en keek met ronde, bleek-glanzende oogen op hem neer zooals hij daar onder zijn rots lag. Bij intuïtie wist hij, dat die bezoeker de oorzaak was van den geheimzinnigen roep. Het was dus slechts een vogel en niet veel zaaks vergeleken bij de arenden van zijn eigen Pyreneeische bergtoppen. Zijn angst verdween en hij ging rustig slapen. ☼ Uitgeput door dagen en nachten van inspanning en angst, sliep de banneling vast. Alras kwam

onder het heldere herfst-maanlicht een roode vos omzichtig aansluipen om op muizen te jagen in het dikke gras bij de rots. Toen hij de vreemde, witte gestalte zag, die zoo zorgeloos aan den voet lag te slapen, zocht hij door een snellen sprong beschutting, heelemaal uit zijn filosofische kalmte opgeschrikt. Nooit te voren had hij zoo een wezen gezien; en de geur ervan in zijn gerimpelde, fijngevoelige neus scheen hem geheimzinnig en vijandelijk toe. Nadat hij den nieuweling een tijdje lang van uit zijn schuilplaats onder de takken had gadegeslagen, kroop hij om de rots heen en bestudeerde hem tersluiks van den anderen kant. Toen hij daardoor ook al niet wijzer werd en geen kans zag er op die manier meer van te begrijpen, trok hij zich weer terug en beschouwde aandachtig de prenten van den vreemdeling, die niet leken op de prenten van een hem bekend schepsel. Tenslotte kwam hij tot de conclusie dat hij steeds in de omgeving moest blijven jagen en den vreemdeling in het oog moest houden, tot hij meer van hem gewaar kon worden. ☼ Even na het vertrek van den

vos verscheen een lynx met pluim-ooren op den top van de rots en keek met ronde, schitterende, wreede oogen neer op de grasvlakte, in de hoop daar eenige konijnen te zien spelen. In plaats daarvan zag hij de vage witte massa van den slapenden hengst. In haar verbazing bij die onverwachte verschijning werden haar oogen grooter en witter dan ze al waren, stond haar haar overeind, werd haar dwaas staartstompje een warrelige pompon en stootte zij een snel, kwaadaardig gegrom uit terwijl zij zich terugtrok in de beschutting der scheerling. In de droomende ooren van den slaper leek dit toornige geluid slechts het bulderen van de zee die dagen lang om de duisternis van zijn stal op het schip had geloeid. Het stoorde hem heelemaal niet in zijn slaap. ☼ Zoowat om twee uur in den ochtend, op dat mystieke uur als de natuur een boodschap schijnt uit te zenden naar al haar levende kinderen om ze te waarschuwen dat de dageraad nadert, stond de witte hengst op, schudde zich, stapte zachtjes naar den oever van de beek om te drinken en begon toen het gras af te knabbelen waar het nog groen was. Ofschoon het woud

Foto Vereenigde Fotobureaux.

TWEE DUIVEKATERS VOOR MOEDER!

voor ongeoeffende ooren nog even stil leek als te voren, was het in werkelijkheid ontwaakt tot een plotseling, kortstondig leven. Ver weg, op een hooge rots, blafte een wijfjes-vos kort en scherp. Zacht, gesmoord gepiep uit dikke struiken verried de aanwezigheid van zwartkop- en andere meezen, die ontwaakten om te zien of alles in de wereld nog in orde was. De muizen renden vlug door het gras. En even later stapte een hert met trotsch gewei uit de duistere schaduw en begon de vlakte over te loopen om zich naar de beek te begeven. ☼ Het donkere hert, dat zelf als een schaduw bewoog, zag den witten hengst het eerst en bleef staan, met een luid gesnuif van verbazing en uitdaging. De hengst draaide zich om, keek den indringer een oogenblik twijfelend aan en draafde toen naar hem toe met vragend, maar vroolijk gehinnik. Hij vreesde den gehoornden bezoeker niet, maar verwachtte veeleer gezelschap te vinden in de groote en overweldigende eenzaamheid van den vijandigen nacht. ☼ Doch het hert was allesbehalve in een vriendschappelijke stemming. Zijn bloed gloeide met den aanmatigenden vechtlust van den bronsttijd en dus zag hij in den vreemdeling slechts een mogelijken medeminnaar en werd hij woedend toen deze

naderbij kwam. Door een ongeduldig stampen met zijn fijne hoeven daagde hij hem uit. Maar de witte hengst verstond die taal niet. Hij naderde goedig, met vragend vooruit gestoken kop, tot hij op een paar duim afstand van het onbegrijpelijk hert was gekomen. ☞ Toen sprong dit plotseling als een bal opzij, ging hoog op zijn achterpooten staan en sloeg bliksemsnel naar hem met de scherpe, dunne hoeven van zijn voorpooten. Het was een woeste aanval en twee lange, roode voren — de eene langer en dieper dan de andere — verschenen op de witte, fluweelige zijden van den hengst. ☞ Oogenblikkelijk verdween de vriendschappelijke houding van den zwerver en een wrekende woede kwam ervoor in de plaats. Dit was een schandelijk misbruik van zijn vertrouwen. Met een schreeuw van woede, wijd open bek en de lippen opgetrokken van zijn geweldige tanden, sprong hij op zijn aanvaller af. Maar het hert dacht er geen oogenblik aan het hoofd te bieden aan den storm van woede, dien hij had opgewekt. Hij sprong weg, luchtig maar snel, en wachtte op een gelegenheid om opnieuw aan te vallen. ☞ De hengst liet zich echter geen tweeden keer verrassen; en de heftigheid van zijn voortdurende aanvallen hield zijn tegenstander onophoudelijk in beweging, wegspringend in de hoogte of opzij, om aan die gevaarlijke tanden te ontkomen. Het hert wachtte op wat hij zeker was dat weer komen zou: een kans om toe te slaan; en het vertrouwen in zijn eigen grootere vlugheid was de reden, dat hij zich geen oogenblik bezorgd maakte over het resultaat van den strijd. ☞ Het zwakke punt van het hert lag echter in zijn onwetendheid, zijn onvoldoende kennis van het spel, dat hij speelde. Hij was er zich niet van bewust, dat zijn onvermoeibare witte tegenstander nog over andere strijdmiddelen beschikte. Als hij opzij sprong, ging hij maar net ver genoeg weg, om aan de tanden en de trappende voorpooten van den hengst te ontsnappen. Deze daarentegen zag alras in hoe nutteloos zijn aanvals-methode was bij zulk een vluggen vijand. Toen hij dus weer aan was komen draven en juist toen het hert opzij sprong, draaide hij een halven slag om en sloeg zoo hoog en ver hij kon uit met zijn met ijzer

beslagen hoeven. Het hert stond juist op de plaats waar die trap het ergst aankwam. De vreeselijke slag trof hem midden op den nek en hij viel neer als door een kogel getroffen. Voor hij een poging kon doen om op te staan, was de hengst op hem gesprongen, trappend, schoppend, gillend en woest bijtend; en het gevecht was afgelopen. Toen de woede van den zwerver bedaard was, en hij brieschend, met wijd opengesperde oogen, bleef staan om op adem te komen zag hij neer op een verpletterd lichaam, dat niet langer weerstand bood, of zich bewoog, of zelfs ademhaalde. Toen verdween het laatste spoor van zijn rechtmatigen toorn. Het gezicht en de reuk van het bloed maakte hem wee en vol schrik liep hij weg. Eenige minuten bleef hij aarzelend staan kijken naar zijn klein toevluchtsoord en toen, bemerkend dat het hem nu weerzin inboezemde, verliet hij het en liep weg langs den oever van den stroom, tusschen de zwarte, dreigende muren van het woud. ☞ Tegen het aanbreken van den dag kwam hij uit op de vlakke, vochtige oevers van een klein meer, welks onbewogen water paars en bleek-goud glansde onder warrelende slingers en wolken van witten damp. Het meer was geheel omringd door sombere, dichte rijen van denneboomen onder een hemel van trillend opaal. De moerassen, in hun herfsttinten van dof goud en licht olijfgroen, met hier en daar

een vlek van blijvend smaragdgroen, riepen bij den zwerfeling flauwtjes de herinnering wakker aan zijn tehuis. Hier waren weidegronden, hier was lekker zoet water, hier was plaats om te ontkomen aan de drukkende geheimzinnigheid, der wouden. Hij bleef dus hier om te rusten en zich te herstellen van de vermoeienissen; en in de heldere, geneeskrachtige lucht, die zoo koud was dat de randen van het meer iederen morgen met een dunne ijslaag bedekt waren, genazen de pijnlijke roode voren op zijn zijden alras. ☞ Hij had zoowat tien dagen aan het meer vertoefd en begon al rusteloos ongeduldig te worden om de onveranderlijke eenzaamheid, vóór er iets nieuws plaats greep. Daar hij grazend, of rennend met wuivende manen en staart, door zijn glanzende witheid zeer in het oog viel, werd hij door al de in 't wild levende bewoners der bosschen om het meer gezien en met verbazing gade geslagen. Maar zij zorgden er hunnerzijds wel voor, dat hij hen niet te zien kreeg, daar hun angst voor hem even groot was als hun verwondering; en in zijn verbeelding was hij moederziel-alleen, behalve enkele vischarenden, wat

zuidwaarts trekkende eenden, die na zonsondergang met luid gekwaak en geplas op de ondiepten neerdaalden en de uilen, wier somber gekras hem iederen nacht stoorde. Ook had hij meermalen aan de uiterste punt van het meer een wanluidenden roep gehoord, een luid balkend ge-loei waarvan hij niets begreep, maar dat hem dadelijk deed opstaan, doordat er uitdaging in dien kreet klonk; maar hij die hem deze schorre uitdaging toeriep, had zich nooit vertoond. Soms hoorde hij een soortgelijken roep, maar toch verschillend — een langeren, minder ruwen kreet waaruit veeleer uitnoodiging dan uitdaging klonk. Vergeefs trachtte hij beide te begrijpen; want de elanden, zoowel mannetjes als wijfjes, voelden geen neiging den aard van den grooten, witten vreemdeling die zich tot heer over het meer scheen te hebben opgeworpen, op de proef te stellen. ☞ Ten slotte bereikte op een helderen avond toen de zon bijna was ondergegaan en hij tot zijn vetlokken in het kille water stond te drinken, een verwijderd geluid van talrijke stappen zijn waakzaam oor. Toen hij zijn kop ophief,

zag hij een kudde vreemd-uitziende, wit-bruine herten met bijzonder groot gewei in een lange rij uit het bosch komen en het open terrein, aan den voet van het meer oversteken. De leider van de caribou-kudde ¹⁾, een zware stier, schier wit, met een gewei bijna zoo breed als van een eland, beantwoordde den vragenden blik van den hengst met ietwat nieuwsgierig kijkende oogen, maar bleef geen oogenblik staan. Blijkbaar had hij haast om het doel van zijn tocht te bereiken; want in den regel zijn caribou erg nieuwsgierig uitgevallen als zij iets vreemds zien. Maar op het oogenblik scheen de geheele kudde, die grootendeels stuk voor stuk achter elkaar liep, gehaast doch niet overhaast te zijn. Zij wierpen in het voorbijgaan onderzoekende blikken op den witten hengst en wendden zich daarna onverschillig af, al hun aandacht wijdend aan het volgen van hun leider naar de plaats die deze op het oog had. De hengst volgde ze met zijn oogen, met diep verwonderd kop en wijd geopende neusgaten, tot het laatste dier van de kudde verdwenen was in de bosschen aan de overzijde van het meer. Toen overweldigde hem plotseling de eenzaamheid van die ruime weide.

(Wordt vervolgd.)

Foto Hermann Benedikter.

BIJ HET KERKJE VAN GROSSGMAIN IN DE BEIERSCHE ALPEN.

1) N.-Am. rendier.